

Nr 137

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1954 (nr 444) om personundersökning i brottmål; given Stockholms slott den 15 mars 1957.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt 87 § regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1954 (nr 444) om personundersökning i brottmål.

GUSTAF ADOLF.

Herman Zetterberg

Propositionens huvudsakliga innehåll

I samband med att vissa organisatoriska förändringar i handläggningen av nådeärenden avses skola genomföras föreslås, att i sådant ärende chefen för justitiedepartementet eller den han därtill bemyndigad skall äga förordna att personundersökning skall äga rum eller läkarintyg anskaffas enligt bestämmelserna i lagen om personundersökning i brottmål.

F ö r s l a g
till
L a g
angående ändring i lagen den 18 juni 1954 (nr 444) om
personundersökning i brottmål

Härigenom förordnas, att 8 § i lagen den 18 juni 1954 om personundersökning i brottmål skall betecknas 9 § och att såsom 8 § skall införas följande stadgande.

8 §.

I ärende angående nåd äger chefen för justitiedepartementet eller den han därtill bemyndigar förordna, att personundersökning skall äga rum eller läkarintyg anskaffas enligt vad i denna lag sägs. Sådant förordnande må ock meddelas av högsta domstolen.

Ersättning som avses i 7 § skall, då undersökningen gjorts eller läkarintyget anskaffats i nådeärende, bestämmas av nedre justitierevisionen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1957.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 mars 1957.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, HEDLUND, PERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, NÄSGÅRD, KLING, ELIASSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler *fråga om personundersökning i nådeärenden* samt anför därvid följande.

Nådeansökningar skall enligt 26 § RF avgöras av Kungl. Maj:t i statsrådet, sedan högsta domstolen avgivit yttrande. I vissa ytterst fåtaliga ärenden skall dock yttrande i stället inhämtas från regeringsrätten; från dessa ärenden bortses i det följande, liksom också från de undantagsfall, där beslut meddelas utan ansökan. Med hänsyn till att handläggningen av nådeärenden kräver en föredragning för högsta domstolen, innan ansökningarna avgöres av Kungl. Maj:t i konselj, är det för närvarande ordnat så, att dessa ansökningar skall ingivas till nedre justitierevisionen och registreras där. Även expedieringen av beslut i nådeärenden sker genom nedre justitierevisionen.

Högsta domstolens yttranden avgives i regel av en tremansavdelning. Nådeärendena föredrages som förtursmål inför avdelningen av en revisionssekreterare. Föredragningen skall ske med ledning av minnesanteckningar, som innefattar en ordnad och fullständig redogörelse för vad handlingarna innehåller av betydelse för den prövning, varom är fråga. Minnesanteckningarna skall undertecknas av föredraganden och efter föredragningen förvaras bland handlingarna i målet. Beslut om komplettering, som högsta domstolen anser behövlig, t. ex. beslut att yttrande skall infordras från viss myndighet, att personundersökning skall göras eller att läkarintyg enligt 4 § lagen om personundersökning skall anskaffas, fattas av högsta domstolen efter föredragningen. I dylikt fall föredrages ärendet på nytt sedan den kompletterande utredningen inkommit.

Sedan högsta domstolen beslutat yttrande, skall revisionssekreteraren till chefen för justitiedepartementet avlämna en skriftlig redogörelse över ärendets innehåll, upptagande alla de omständigheter som kan inverka på prövningen, åberopade lagrum och vad inom högsta domstolen förekommit vid målets eller ärendets behandling, ävensom avlämna förteckning över sådana mål och ärenden, uppgjord i det antal exemplar som erfordras. Redogörel-

sen utgöres regelmässigt av den promemoria som legat till grund för föredragningen inför avdelningen jämte en förteckning över ärendena, i vilken högsta domstolens yttranden finnes återgivna. Revisionssekreteraren skall vidare enligt gällande arbetsordning på anmodan biträda departementschefen med beredning av nådeärenden. Formerna härför har varierat från tid till annan. Tidvis har endast de skriftliga redogörelserna lämnats, medan vid andra tider även muntlig föredragning för departementschefen påkallats. Även vid ärendets beredning i departementet kan fråga uppkomma om kompletterande utredning. Sådan införskaffas då genom remiss och, sedan utredningen inkommit, redovisas denna i en tilläggspromemoria av revisionssekreteraren. Något nytt yttrande från högsta domstolen inhämtas icke.

Under de senare åren har antalet nådeansökningar betydligt ökat. I hudsak synes denna ökning kunna sättas i samband med det stigande antalet domar i brottmål. En mera markerad ökning inträdde under år 1954 och kvarstår sedan dess. Antalet nådeansökningar uppgick 1951 till 1 268, 1952 till 1 399, 1953 till 1 358, 1954 till 1 604, 1955 till 1 673 och 1956 till 1 671.

För att underlätta föredragningen för statsråden har riksdagen från budgetåret 1955/56 anslagit medel till en tjänst i justitiedepartementet såsom byråchef. Riksdagen förutsatte därvid att ytterligare överväganden skulle göras rörande föredragningen av nådeärenden.

Frågan om nådeärendens handläggning föranledde en riksdagsskrivelse den 25 maj 1955, vari riksdagen tillkännagav vissa uttalanden i ett av sammansatt konstitutions- och första lagutskott avgivet utlåtande (nr 3). Utskottet påvisade att det icke sällan förekom att Kungl. Maj:t införskaffade ytterligare utredning, sedan högsta domstolen avgivit sitt yttrande i ärendet. I de fall då sålunda nytt material av betydelse tillkommit hade högsta domstolens yttrande tydligen endast begränsat värde. Enligt utskottets mening borde denna olägenhet undanröjas. Utskottet anförde härom.

I statsverkspropositionen förutsättes, att innehavaren av den där föreslagna, i det föregående omnämnda byråchefstjänsten skall vidtaga erforderliga kompletteringar av nådeärendena. Utskottet anser det lämpligt, att den ytterligare utredning som sålunda må anses erforderlig, i regel införskaffas redan innan ärendet föredrages i högsta domstolen. Om det — undantagsvis — sedan högsta domstolen avgivit yttrande i ärendet, skulle framkomma nya upplysningar, som synas kunna leda till annat bedömande än förut, bör nytt yttrande inhämtas.

Utskottet vill i detta sammanhang även framhålla angelägenheten av att det nya materialet i nådeärendena blir allsidigt belyst. Det torde därför vara lämpligt att i detta syfte mera regelmässigt låta offentlig myndighet eller enskild person med närmare kännedom om den dömdes personliga förhållanden yttra sig över utredning som icke förelegat i brottmålsprocessen.

Den nu ifrågasatta anordningen synes lättare kunna genomföras, därest den eller de personer, som skulle företaga erforderliga kompletteringar, föredroge ärendena såväl i högsta domstolen som i departementet. Därigenom skulle man även undgå det dubbelarbete, som systemet med olika föredragande i högsta domstolen och departementet medför, och ärendena skulle

kunna företagas till avgörande så gott som omedelbart efter det högsta domstolen avgivit sitt yttrande.

Med hänsyn till statsrådets arbetsbörda är det önskvärt, att föredragningen av nådeärendena för statsråden icke göres vidlyftigare än som är nödvändigt. En förutsättning härför lär vara, att de föredragande genom ett icke alltför kortvarigt eller sporadiskt sysslande med nådeärenden vinna sådan erfarenhet på detta område, att vederbörande statsråd med fullt förtroende kan lita på föredragningen. Möjligen skulle inom justitiedepartementet eller nedre justitierevisionen kunna inrättas ett fåtal särskilda tjänster som specialföredragande i nådeärenden. Utskottet anser sig emellertid icke kunna bedöma, huru en föredragningsorganisation enligt ovan angivna riktlinjer i detalj bör utformas. Dessa frågor torde böra bli föremål för närmare överväganden inom departementet, därvid olika vägar kunna prövas. Någon fristående utredning synes däremot knappast vara erforderlig i förevarande hänseende.

Inom departementet har sedermera den 9 december 1955 upprättats en *promemoria* angående handläggning av nådeärenden. Promemorian syftade i första hand till en omorganisation av ärendenas beredning och föredragning för att underlätta statsrådets behandling av ärendena och tillgodose de av riksdagen uttalade önskemålen. I samband därmed upptogs även en fråga om att ersätta högsta domstolens yttrande i nådeärenden med ett yttrande av en rådgivande nämnd. Då sistnämnda fråga, som förutsätter grundlagsändring, icke nu är aktuell, förbigås den i det följande.

I promemorian framhålles att den nuvarande ordningen icke tillfredsställande fyller vad som bör vara dess främsta uppgift, nämligen att på ett ändamålsenligt sätt tillhandagå departementschefen vid ärendenas avgörande och så långt det är möjligt underlätta dennes arbete. Ur denna synpunkt är utspridandet av ärendena på ett stort antal rotlar i nedre justitierevisionen det grundläggande felet. En påtaglig olägenhet är att nådeärendenas behandling med nuvarande arbetsformer tar för lång tid. Därför föreslås en beredningsorganisation som står under ledning av en chefstjänsteman med aktuell kännedom om rådande praxis och till vilken knytes ett fåtal särskilda specialföredragande.

I fråga om föredragandena framhålles att dessa bör vara jurister med lång domarerfarenhet. Vederbörande tjänsteman bör vara föredragande under icke alltför kort tid; å andra sidan bör man icke räkna med att befattningen som föredragande skall vara en stadigvarande syssla. I promemorian föreslås att föredragningen göres till ett specialuppdrag inom nedre justitierevisionen. Beträffande organisationen i övrigt föreslås att denna överföres till justitiedepartementet med särskilt registratorskontor.

Beträffande handläggningen av ärendena framhålles att fördelar torde vara att vinna genom en koncentration av beredningsarbetet till de ärenden som är tveksamma eller eljest kräver noggrannare utredning. På ett tidigt stadium bör urskiljas de ärenden som kan behandlas på ett snabbare sätt därför att hållbara grunder för nåd saknas. Att göra ett sådant urval bör i första hand ankomma på byråchefen. — Detta skulle innebära att det rådgivande organet icke skulle höras över dessa ärenden. Ärenden som icke

omedelbart anmäles för avslag bör närmare utredas. Härvid har man att skilja mellan olika grupper av ärenden. Liksom hittills bör nådeärenden som avser någon intagen på fångvårdsanstalt remitteras till fångvårdsmyndighet för yttrande, därest icke sådant yttrande redan föreligger i ärendet. I första hand bör detta yttrande avgivas av anstaltsnämnden, sedan nämnden hört den intagne personligen och jämväl införskaffat de upplysningar i övrigt som nämnden kan finna skäl till. Sedan numera fångvårdsanstalterna indelats i anstaltsgrupper under ledning av en fångvårdsdirektör, bör i allmänhet jämväl denne höras. Då det gäller nådeansökningar beträffande dem som icke är intagna i fångvårdsanstalt, föreligger icke samma möjligheter att anknyta remissförfarandet till en sådan organisation som anstaltsnämnderna. Bland dessa nådeärenden förekommer åtskilliga där den omständighet som kan tänkas föranleda någon åtgärd är av mera speciell karaktär och därför medför att yttrande inhämtas av någon speciell myndighet. En stor grupp av ärenden gäller dock den mera allmänna frågan om en av domstol ålagd påföljd som innebär frihetsberövande bör i nådeväg göras villkorlig eller förändras till böter. I många fall uppger nådesökanden att hans levnadsförhållanden förändrats och att det därför nu föreligger bättre utsikter för hans framtida skötsamhet än vid tiden för domstolens ställningstagande. Erforderlig utredning avser då i allmänhet den dömdes bostads- och familjeförhållanden, arbetsanställning, nykterhet, hälsotillstånd o. s. v., omständigheter som bäst klarlägges genom vederbörande skyddskonsulent, eller någon gång genom särskild personundersökning eller läkarundersökning. Anledning kan stundom också föreligga att få de nya uppgifterna belysta genom att åklagaren yttrar sig.

Organisationen beräknas i promemorian böra omfatta en byråchef i Cr 13, fyra revisionssekreterare med specialuppdrag att föredraga nådeärenden (lönegrad Ca, Ce eller Cg 37 eller 33), en registrator i minst Ca 15, ett kanslibitråde i Ca 11 och fyra skrivbiträden i reglerad befordringsgång.

Yttranden över promemorian har avgivits av högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter samt av nedre justitierevisionen, riksåklagarämbetet, fångvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, statskontoret, statens organisationsnämnd och 1955 års domarutredning. Fångvårdsstyrelsen har jämväl överlämnat yttranden från fångvårdsdirektörerna. Yttranden har vidare avgivits av föreningen Sveriges härads hövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, Sveriges advokatsamfund, svenska fångvårdssällskapet, föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter samt Sveriges juristförbund.

Den föreslagna omorganisationen av nådeärendenas handläggning tillstyrkes av riksåklagarämbetet, socialstyrelsen och föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter. I huvudsak tillstyrkande uttalar sig även fångvårdsstyrelsen, 1955 års domarutredning, föreningen Sveriges härads hövdingar, Sveriges advokatsamfund och svenska fångvårdssällskapet. I de yttranden som avgivits av högsta domstolens ledamöter och organisationsnämnden framföres synpunkter på organisationen utan att förslaget helt allmänt tillstyrkes eller avstyrkes.

En allmänt negativ ståndpunkt till de framförda förslagen intages av *nedre justitierevisionen* och *statskontoret*.

Vad särskilt angår den del av förslaget som består i att beredningen av nådeärenden skulle överflyttas till en byrå i justitiedepartementet, föreligger tillstyrkande uttalanden av *riksåklagarämbetet*, *fångvårdsstyrelsen*, *socialstyrelsen*, *1955 års domarutredning*, *föreningen Sveriges häradshövdingar* och *Sveriges advokatsamfund*.

Högsta domstolens ledamöter finner det lämpligt att, så länge en byråchef för nådeärenden finns i justitiedepartementet, nådeärendena så snart som möjligt anmäles för denne. Byråchefen bör besluta, i vilken omfattning yttranden skall inhämtas innan ärendena föredrages i högsta domstolen. Också *socialstyrelsen*, *medicinalstyrelsen* och *föreningen Sveriges häradshövdingar* intar i princip samma ståndpunkt.

Nedre justitierevisionen anser icke att de i promemorian framförda anmärkningarna mot den nuvarande organisationen motiverar en ändrad organisation. De förbättringar som åsyftas med promemorians förslag kan vinnas genom vissa åtgärder inom nuvarande organisation. Den föreslagna organisationen skulle enligt nedre revisionen icke innebära någon förbättring.

Beträffande de ärenden, i vilka ytterligare utredning anses erforderlig, delar nedre revisionen uppfattningen att det är önskvärt att utredningen införskaffas på ett tidigare stadium än för närvarande. Nedre revisionen fortsätter:

Detta förutsätter, som i promemorian framhålls, att ärendena tämligen snart efter det att de inkommit bliva föremål för ett kvalificerat bedömande. Enligt förslaget skulle detta bedömande ankomma på byråchefen. Denna uppgift torde dock med lika stor trygghet kunna anförtros åt revisionssekreterarna. Aktuell kännedom om rådande praxis — för att använda promemorians uttryckssätt — borde kunna finnas i samma grad hos revisionssekreterarna som hos byråchefen. Att revisionssekreterarna ha erforderlig kännedom om hithörande rättspraxis och praxis hos dem som pläga höras i nådeärenden, torde näppeligen kunna betvivlas, och, därest uttryckssättet hänсыftar på att Kungl. Maj:t vid avgörande av nådeärenden följer vissa riktlinjer, avvikande från de hörda myndigheterna, böra enligt nedre revisionens bestämda uppfattning dessa riktlinjer ej vara något som endast byråchefen eller måhända byråchefen och några specialföredragande få taga del av. Riktlinjerna borde kunna delgivas revisionssekreterarna, som, om det skedde, säkerligen skulle kunna verkställa det kvalificerade bedömande som kan behövas för ärendenas komplettering. Den tidsutdräkt, varom det talas i promemorian, skulle på så sätt undvikas.

En minoritet inom nedre justitierevisionen, bestående av två revisionssekreterare, finner en koncentration av handläggningen till ett färre antal föredragande vara till fördel.

Föreningen Sveriges häradshövdingar finner det icke alldeles självklart att några vinster i fråga om föredragningens kvalitet och besparing av arbetskraft ernås genom att föredragandena under en relativt lång tidrymd sysslar uteslutande med nådeärenden.

Högsta domstolens ledamöter anser det vara möjligt att minska antalet föredragande i nådeärenden även för det fall att högsta domstolens yttranden alltjämt skall infordras.

1955 års domarutredning, som anser att föredragandena inom byråorganisationen bör ha ställning inom justitiedepartementet, yttrar:

Som principiell synpunkt kan framhållas, att revisionssekreterarna äro domare med egentlig uppgift att inom nedre justitierevisionen förbereda och i högsta domstolen föredraga justitieärenden, främst rättegångsmål, samt därför knappast torde kunna åläggas att tjänstgöra i departementet i den utsträckning, som förslaget förutsätter. Ej heller kan den föreslagna tjänstgöringen som föredragande i nådeärenden — även om densamma skulle ske inför högsta domstolen — tillgodose de särskilda synpunkter, som motivera det f. n. i regel uppställda kravet på fullgjord tjänstgöring i nedre justitierevisionen för utnämning till häradshövding, nämligen önskemålet att vederbörande skall ha vunnit erfarenhet av arbetet med rättegångsmål i högsta domstolen samt blivit föremål för en viss prövning därstädes.

Även *regeringsrådet Klackenbergs* och *statskontorets* ifrågasätter om icke föredragningen av nådeärendena kan ske av befattningshavare i justitiedepartementet. Om, såsom föreslagits i promemorian, högsta domstolens befattning med nådeärendena skall upphöra, anser vidare *högsta domstolens ledamöter*, *regeringsrådet Quensels*, *nedre justitierevisionen* och *Sveriges juristförbund* att organisationen helt skall skiljas från nedre justitierevisionen. Skulle däremot högsta domstolen liksom hittills avge yttranden, finner *juristförbundet* att föredragningsskyldigheten bör anordnas på samma sätt som nu; särskilda specialföredragande för nådeärenden bör då icke finnas.

Beträffande den närmare utformningen av organisationen ifrågasättes i några yttranden om det är behöfligt att föredragandena har lång domarerfarenhet bakom sig. Yttranden av denna innebörd har avgivits av *nedre justitierevisionen*, *Sveriges juristförbund*, *regeringsrådet Klackenbergs* och *statskontoret* samt i viss utsträckning *1955 års domarutredning*.

Den i förslaget gjorda beräkningen av antalet föredragande i nådeärenden finner *nedre justitierevisionen* icke hållbar. Koncentrationen av nådeärendena till ett antal specialföredragande kan knappast nedbringa beredningstiden för nådeärendena; redan efter beredning av ett förhållandevis litet antal nådeärenden torde en revisionssekreterare ha vunnit den erforderliga rutinen. Det måste också beaktas att revisionssekreterarna för närvarande i fråga om sin befattning med nådeärendena presterar en arbetsinsats, till såväl själva arbetssättet som tiden så koncentrerad, att det icke skulle vara möjligt att förnya den vecka efter vecka. Tillräckliga skäl synes ej heller finnas för förmodan, att en viss inbesparing av arbetskraft kan påräknas genom en enklare form för föredragning i vissa ärenden. — Enligt nedre revisionen talar sannolikheten för att antalet föredragande icke kan vara mindre än sex.

1955 års domarutredning finner det svårt att avgöra om antalet föredragande kommer att vara tillräckligt.

Frågan om lämplig organisation för handläggning av nådeärenden har efter remissbehandlingen av 1955 års promemoria ytterligare beretts inom justitiedepartementet. Därvid har i en den 28 september 1956 upprättad promemoria den behövliga organisationen inom justitiedepartementet beräknats till — förutom byråchefen i Cr 13 — fyra föredragande i lönegrad 33, en arkivarie i lönegrad 27 eller 25, en registrator i lönegrad 19, en kontorist i lönegrad 13 samt ett kanslibitråde i lönegrad 11 och fyra kontorsbiträden i lönegrad 8. Det förutsattes att omorganisationen medför en minskning av nedre justitierevisionens personal. I promemorian angives detaljerat de olika befattningshavarnas åligganden samt gången av ärendenas handläggning.

Departementschefen

Såsom framgår av den föregående redogörelsen har formerna för nådeärendenas beredning undergått vissa växlingar. Under de senaste åren har åtgärder vidtagits i syfte att rationalisera förfarandet bl. a. med hänsyn till den ganska betydande ökningen av antalet ärenden. Det är angeläget att nu söka fullfölja dessa strävanden.

Sedan gammalt skall ansökningar om nåd ingivas till nedre justitierevisionen, där de registreras och beredes till föredragning. Det ankommer också på nedre justitierevisionen att ombesörja nådebeslutens uppsättande och expediering. Denna ordning, enligt vilken alltså nådeärendena icke ingives till statsdepartement utan till nedre justitierevisionen, sammanhänger med att högsta domstolens yttrande skall inhämtas över nådeansökningar, innan dessa avgöres av Kungl. Maj:t i statsrådet — från de fåtaliga ansökningar, över vilka i stället regeringsrättens yttrande skall inhämtas, bortses i detta sammanhang.

Det har uppenbarligen praktiska fördelar att sålunda samma tjänstemän tillhandagår både högsta domstolen och Kungl. Maj:t i statsrådet med dessa ärendens beredning och expediering. De nuvarande formerna för handläggningen är emellertid också förenade med vissa olägenheter. Då ärendena icke är tillgängliga i justitiedepartementet förr än högsta domstolen redan avgivit yttrande, inträffar det, såsom riksdagen påtalat, i vissa fall att högsta domstolens yttrande icke hänför sig till samma material som det slutliga beslutet. Det kan nämligen under ärendets vidare beredning i departementet och föredragning för vederbörande statsråd visa sig önskvärt att införskaffa ytterligare utredningsmaterial. Något förnyat hörande av högsta domstolen, då nytt utredningsmaterial inkommit, har icke brukat förekomma. Det torde icke heller vara lämpligt att införa ett system med återremisser till högsta domstolen i dylika fall. Det bör i stället tillgå så att erforderliga kompletteringar göres redan innan ärendet föredrages för högsta domstolen.

Även i andra hänseenden har det visat sig uppkomma olägenheter av rådande handläggningsformer. Arbetet i nedre justitierevisionen är självfallet organiserat för att i första hand tillgodose ämbetsverkets huvuduppgift,

att biträda högsta domstolen vid dess handläggning av rättegångsmålen. Nådeärendena ställer andra krav än arbetet med rättegångsmålen. Utspridandet av ärendena på ett stort antal föredragande är, då det gäller dessa ärenden, olämpligt. Sammanförande av arbetet med nådeärendena till en särskild föredragningsorganisation med ett begränsat antal föredragande och under ledning av en chefstjänsteman skulle uppenbarligen vara ägnat att underlätta statsrådets arbete med nådeärendena och alltså spara arbetstid för dem. För högsta domstolen torde en sådan handläggning av dessa ärenden icke vålla några svårigheter.

De förslag som upprättats i departementspromemorior i december 1955 och september 1956 innebär att handläggningen av nådeärendena skulle överflyttas från nedre justitierevisionen till justitiedepartementet. Den förra promemorian går dock ut på att föredragandena alltjämt skulle vara revisionssekreterare med specialuppdrag att föredraga nådeärenden, medan i den senare promemorian jämväl föredragandena anses böra överflyttas till departementet. Båda förslagen förutsätter att tjänster för registrering, expediering och skrivgöromål skall överflyttas till eller inrättas i departementet.

Då jag i samband med den senaste höstens budgetarbete haft att ta ställning till de organisationsförändringar som kunde föräledas av dessa förslag, har jag kommit till den uppfattningen att man i första hand borde pröva en ordning som innebär den minsta förändringen i departementets och nedre justitierevisionens organisation. Vad det främst gäller att åstadkomma är att ärendena sammanföres till ett litet antal specialföredragande och att dessa redan från början, innan ärendena föredragits för högsta domstolen, bedriver sitt arbete enligt de anvisningar som meddelas av byråchefen för nådeärenden i departementet. Det bör nämligen ankomma på denne att — enligt de allmänna principer och eventuellt erforderliga besked i speciella fall som ges av departementschefen — besluta om de remisser, personundersökningar eller andra åtgärder för komplettering av materialet som kan anses erforderliga. Härigenom uppnås vad riksdagen ansett påkallat, nämligen att materialet efter dessa kompletteringar och de ytterligare åtgärder i sådant hänseende, som högsta domstolen kan finna anledning föreskriva, som regel kommer att framläggas för högsta domstolen i samma skick som vid det slutliga avgörandet. Vad riksdagen i övrigt anfört om en allsidig belysning av materialet i nådeärenden torde därvid få beaktas.

Den omständigheten att byråchefen för nådeärenden och föredragandena sålunda skulle komma att alltjämt tillhöra olika myndigheter torde i praktiken icke behöva hindra ett effektivt samarbete och ett ändamålsenligt bedrivande av arbetet. I varje fall bör, såsom nyss angivits, denna utväg prövas, innan man eventuellt övergår till en mera genomgripande organisationsförändring. Härtill bidrar att det icke för närvarande visat sig möjligt att göra en överflyttning till departementet av nådeärendenas registrering och expediering. En sådan överflyttning, som skulle omfatta en stor del av

nedre justitierevisionens kansliarbete, kräver nämligen ett ställningstagande till den lämpliga organisationen för återstående uppgifter av samma slag. Statens organisationsnämnd har i en den 1 mars 1956 avgiven rapport rörande administrativa verksamhetsformer vid de statliga domstolarna behandlat också nedre justitierevisionens organisation. Såsom jag anført vid anmälan av andra huvudtiteln i statsverkspropositionen har det icke varit möjligt att före dess färdigställande ta ståndpunkt till de omfattande förslag som ingår i organisationsnämndens rapport. Det fortsatta arbetet därmed pågår inom departementet. Det har därför heller icke varit möjligt att redan nu ta ställning till de personalfrågor som skulle uppkomma vid ett överflyttande av nådeärendenas registrering och expediering till departementet.

För beredningen av nådeärendena gäller de allmänna bestämmelserna i 10 § regeringsformen om inhämtande av upplysningar från vederbörande ämbetsverk. I flertalet nådeärenden spelar den nådesökandes personliga förhållanden en väsentlig roll vid prövningen. Ofta visar det sig nödvändigt att komplettera utredningen i ärendet i detta avseende. I vissa fall kan erforderliga upplysningar inhämtas genom remiss till någon myndighet eller annat organ, men för att ärendet skall kunna tillförlitligt bedömas kräves ej sällan en mera omfattande undersökning. En lämplig form härför är personundersökning enligt de grunder som gäller jämlikt lagen den 18 juni 1954 om personundersökning i brottmål. Personundersökningarna har visat sig vara utomordentligt värdefulla för att få fram ett omfattande och allsidigt material för prövningen av nådeärenden.

Lagen om personundersökning avser brottmål, som handlägges vid domstol, och den är efter ordalydelsen ej direkt tillämplig i nådeärenden. Uppkommer för närvarande fråga om anordnande av personundersökning i nådeärende, brukar högsta domstolen eller Kungl. Maj:t uppdraga åt nedre justitierevisionen att föranstalta om personundersökning. Grunden härför synes i viss mån oklar. Då det här kan vara fråga om en för enskilda personer ingripande åtgärd, bör befogenheten att förordna om personundersökning liksom inhämtande av läkarintyg i nådeärenden vara angiven i lag. Lagen om personundersökning i brottmål bör därför kompletteras med ett stadgande rörande nådeärenden. Som regel bör det ankomma på byråchefen för nådeärenden att fatta beslut om personundersökning eller anskaffande av läkarintyg. Självfallet bör dock icke föreligga något hinder för högsta domstolen att, liksom hittills, förordna därom. Det bör nämligen, liksom hittills, ankomma på nedre justitierevisionen att bestämma och utbetala ersättning till personundersökare eller läkare.

De föreslagna organisatoriska förändringarna torde nämligen böra tillämpas från den 1 juli 1957, och därför bör också lagändringen träda i kraft vid denna tidpunkt.

I enlighet härmed har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag angående ändring i lagen den 18 juni 1954 (nr 444) om personundersökning i brottmål.*

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslaget, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av detta protokoll.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställer bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Ulla Larsson

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i lagen den 18 juni 1954 (nr 444) om personundersökning i brottmål

Härigenom förordnas, dels att rubriken till lagen den 18 juni 1954 om personundersökning i brottmål skall lyda: »Lag om personundersökning i brottmål m. m.» och dels att i lagen skall införas en ny paragraf, betecknad 7 a §, av följande lydelse.

7 a §.

Vad i denna lag är stadgat om personundersökning och anskaffande av läkarintyg i brottmål skall ock gälla i ärende angående nåd; i dylikt ärende gälla dock följande avvikelser.

1. Förordnande om personundersökning eller anskaffande av läkarintyg meddelas av chefen för justitiedepartementet eller den han därtill bemyndigar. Sådant förordnande må ock meddelas av högsta domstolen.

2. Ersättning åt den, som i nådeärende förordnats att verkställa undersökning eller avgiva läkarintyg, skall bestämmas och utbetalas av nedre justitierevisionen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1957.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 14 mars 1957.

Närvarande:

justitieråden **WALIN,**
SJÖWALL,
HAGBERGH,
regeringsrådet **KLACKENBERG.**

Enligt lagrådet den 9 mars 1957 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 1 mars 1957, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändring i lagen den 18 juni 1954 (nr 444) om personundersökning i brottmål.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs av t.f. revisionssekreteraren **F. Nyquist.**

Lagrådet yttrade:

Enligt lagrådets mening är det överflödigt att ändra rubriken till lagen. Lydelsen av det nya lagrummet torde också kunna väsentligt förenklas.

Ur protokollet:
Torsten Johansson

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15 mars 1957.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, HEDLUND, PERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, NÄSGÅRD, KLING, ELIASSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler lagrådets den 14 mars 1957 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 1 i samma månad remitterade förslaget till *lag angående ändring i lagen den 18 juni 1954 (nr 444) om personundersökning i brottmål*.

Efter redogörelse för lagrådets utlåtande anför föredraganden, att i anledning av vad lagrådet yttrat någon ändring av lagens rubrik icke bör vidtagas och att lydelsen av det nya lagrummet bör förenklas.

Föredraganden hemställer att det sålunda jämkade lagförslaget måtte jämlikt 87 § regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Chr. af Winklerfelt
